

Διαφάνεια 1^η

Παρουσίαση στις 22.11.2021 - Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα: Το διδακτικό σενάριο «Εγκλήματα πολέμου» της εκπαιδευτικής πλατφόρμας. (Αντίστοιχο του ελληνικού: «Αντίποινα και μαζικές σφαγές»)

Κυρίες και κύριοι,

Καλησπέρα από την Αθήνα. Με το ξέσπασμα της πανδημίας και την μετατροπή της δια ζώσης διδασκαλίας σε εξ' αποστάσεως διδασκαλία το τελευταίο 1 ½ χρόνια, έχουμε την ανάγκη να εμπλουτίσουμε την ψηφιακή διδασκαλία, και η εκπαιδευτική πλατφόρμα "Μνήμες από την Κατοχή στην Ελλάδα" είναι κατά τη γνώμη μου μια πολύτιμη προσφορά για αυτή την ψηφιακή διδασκαλία της ιστορίας.

Πριν παρουσιάσω το διδακτικό σενάριο «Εγκλήματα πολέμου», επιτρέψτε μου να πω λίγα λόγια για τον εαυτό μου:

Διαφάνεια 1^η: Είμαι καθηγήτρια ιστορίας στη Γερμανική Σχολή Αθηνών και υπεύθυνη του προγράμματος «Η ΓΣΑ θυμάται». Η δουλεία μου εστιάζεται στη διαχείριση της ιστορικής μνήμης στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στις συναντήσεις μαθητών (του γερμανικού σχολείου) με τις ελληνικές μαρτυρικές κοινότητες.

Σε περίπου 25 λεπτά θα ήθελα να σας παρουσιάσω το διδακτικό σενάριο «Εγκλήματα πολέμου». Θα ήθελα να εξηγήσω πως δημιούργησα το σενάριο αναφορά με συγκεκριμένα δύο μαρτυρικούς τόπους Καλαβρυτα και Διστομο, και με τους μάρτυρες, τις προκλήσεις και το προβληματισμός μου και θα πω λίγα λόγια για τις εμπειρίες μου με τη χρήση του στο μάθημα μου.

Διαφάνεια 2^η

Περιεχόμενο/ Επισκόπηση των θεμάτων και των πτυχών της παρουσίασης (Μαρια Παντισκα)

Διαφάνεια 3^η: Μαρτυρικοί τόποι

Αρχικά θα ήθελα να παραθέσω κάποιες σύντομες πληροφορίες για τους δύο μαρτυρικούς τόπους, το Δίστομο και τα Καλάβρυτα, οι οποίοι αποτελούν το επίκεντρο του διδακτικού σεναρίου.

Πρόκειται για δύο τόπους όπου οι γερμανικές δυνάμεις διέπραξαν φρικτά εγκλήματα πολέμου εναντίον του άμαχου πληθυσμού.

Η πόλη των Καλαβρύτων ισοπεδώθηκε και ολόκληρος ο ανδρικός πληθυσμός της πόλης εκτελέστηκε στις 13 Δεκεμβρίου 1943 με διαταγή του υποστράτηγου Karl von Le Suire, αφού η Βέρμαχτ είχε υποστεί βαριές απώλειες στις συγκρούσεις της με τους Έλληνες αντιστασιακούς.

Στις 10 Ιουνίου 1944, έλαβε χώρα στο Δίστομο μια σκληρή δράση αντιποίνων από μια μεραρχία των SS, η οποία επιτέθηκε στη μικρή πόλη και έσφαξε τους κατοίκους της με κτηνώδη τρόπο.

Ο λόγος για τον οποίο επέλεξα τους δύο τόπους μνήμης για το διδακτικό σενάριο έχει να κάνει και με εμένα προσωπικά:

Διαφάνεια 4^η: Συναντήσεις μαθητών στο Δίστομο και τα Καλάβρυτα

Ο λόγος για τον οποίο επέλεξα τους δύο συγκεκριμένους τόπους μνήμης έχει να κάνει με την προσωπική επαφή που είχα με τους τόπους αυτούς, τις συναντήσεις μαθητών και μαθητριών της ΓΣΑ και του Λυκείου Διστόμου και τη συνάντηση και γνωριμία με τον μάρτυρα Α. Σφουντούρη.

Ως καθηγήτρια ιστορίας σε ένα γερμανικό σχολείο του εξωτερικού στην Ελλάδα, που είναι ένα δίγλωσσο σχολείο με γερμανούς και έλληνες μαθητές, ήταν πάντα σημαντικό για μένα οι μαθητές να «συναντούν» την ιστορία της χώρας υποδοχής, σε αυτήν την περίπτωση της Ελλάδας.

«Συναντήσεις» επομένως θα πρέπει να λαμβάνουν χώρα και στο μάθημα της ιστορίας, τόσο από άποψη περιεχομενικής ενασχόλησης μέσα στην τάξη, όσο και σε εξωσχολικό πλαίσιο, διότι η ιστορική ευθύνη και η σημασία της μνήμης δύσκολα μπορούν να διδαχθούν μόνο θεωρητικά, χωρίς την κοινωνική αλληλεπίδραση ή την ανταλλαγή ή την συνάντηση με ντόπιους μαθητές και μαθήτριες. Ιδανικά λοιπόν απαιτούνται σχολικές συνεργασίες με μαρτυρικές κοινότητες, όπως με το Λύκειο Διστόμου.

Ήμασταν τυχεροί που το Λύκειο Διστόμου ήταν επίσης πρόθυμο να συνεργαστεί με τους μαθητές και μαθήτριές μας με σκοπό να επεξεργαστούν μαζί το παρελθόν. Απαιτήθηκε μεγάλη εμπιστοσύνη, σεβασμός και ανοχή και από τις δύο πλευρές και μια ολοκληρωμένη ιστορική και συναισθηματική προετοιμασία των μαθητών για το ταξίδι στο Δίστομο. Οι Γερμανοί μαθητές, ειδικότερα, ανησυχούσαν για το ερώτημα αν θα ήταν ευπρόσδεκτοι σε αυτόν τον τόπο, και οι μαθητές από διεθνικές οικογένειες με τη σειρά τους βασανίζονταν από το ερώτημα πώς θα έπρεπε να προσεγγίσουν συναισθηματικά τον ιστορικό τόπο: «Ως Γερμανός, ένιωθες ενοχές και ως Έλληνας, ένιωθες θλίψη».

Αυτή η εσωτερική ένταση και ανασφάλεια των μαθητών και μαθητριών μας ξεπερνούσαν πάντα αμέσως με την ανοιχτή, φιλική και ζεστή υποδοχή της ομάδας από τους μαθητές και μαθήτριες του Λυκείου Διστόμου. Η εθνικότητα δεν έπαιξε ποτέ ρόλο, ήταν όλοι νέοι άνθρωποι με κοινά ενδιαφέροντα.

Στο επίκεντρο βρισκόταν ο παιδαγωγικός στόχος και η ιδέα ότι η συνεργασία της ΓΣΑ με το Λύκειο Διστόμου θα προσφέρει στους μαθητές και μαθήτριες και των δύο σχολείων την ευκαιρία να εξετάσουν από κοινού την ιστορία των δύο χωρών, να την αμφισβητήσουν και να επαναπροσδιορίσουν το νόημά της για τους σημερινούς νέους σε μια ενωμένη Ευρώπη. Αυτή ήταν μια προοδευτική προσέγγιση τόσο για τους συναδέλφους στο Δίστομο όσο και για εμάς. 04:42:02

Διαφάνεια 5^η: Πώς ζούμε με τη συντριπτική δύναμη του παρελθόντος: Η μνήμη στους τόπους μνήμης

Μετά από αυτή τη σύντομη παρένθεση, θα ήθελα να μοιραστώ στις προσωπικές μου εμπειρίες από την επαφή με μαρτυρικές κοινότητες.

Μέσω της πολυετούς και τακτικής επαφής, είχα τη δυνατότητα να γνωρίσω τόσο τους ίδιους τους τόπους όσο και τους ανθρώπους τους. Είχα πολλές συζητήσεις με συναδέλφους καθώς και με μαθητές και μαθήτριες, μάρτυρες και συμμετείχα στις τελετές μνήμης.

Η μνήμη εξακολουθεί να είναι οδυνηρά ζωντανή, ορατή και παρούσα στις μαρτυρικές κοινότητες, τόσο στην ιδιωτική όσο και τη δημόσια ζωή. Μπορούμε λοιπόν να μιλήσουμε για μια διαρκή παρουσία του βεβαρυμμένου παρελθόντος. Τα βήματα διαχείρισης του από τις κοινότητες, ώστε να το ξεπεράσουν από κοινού, αποτελούν πρόκληση για αυτές αλλά και υποχρέωσή τους απέναντι στη νέα γενιά. Με το διδακτικό σενάριο «Εγκλήματα πολέμου» θέλω επίσης να δώσω μια εικόνα της ψυχολογικής και ψυχικής κατάστασης των ανθρώπων στις μαρτυρικές κοινότητες, έτσι ώστε οι μαθητές και μαθήτριες να κατανοήσουν γιατί ειδικά το συλλογικά βιωμένο τραυματικό παρελθόν δεν μπορεί απλά να κλείσει μετά από εβδομήντα και περισσότερα χρόνια. Το τραύμα και η θλίψη μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Η βαθιά θλίψη των γονέων και των παππούδων και γιαγιάδων βαραίνει ιδιαίτερα τη γενιά των σημερινών 50 έως 70χρονων. Είναι η γενιά που δεν έζησε την ίδια τη σφαγή, αλλά τόσο περισσότερο τη θλίψη που την ακολούθησε. Συχνά προσπαθούσε να ξεχάσει για να κοιτάξει μπροστά. _____

Διαφάνεια 6^η: Τόποι των μαυροφορεμένων χήρων και πενθούντων

Πολλοί από τους σημερινούς 50-70χρονους έχουν δει τις μητέρες ή τις γιαγιάδες τους μόνο ως μαυροφορεμένες, θρηνούσες χήρες που μεταβίβαζαν το πένθος στα παιδιά τους ως καθήκον μνήμης. Τα Καλάβρυτα, το Δίστομο και αμέτρητες άλλες κοινότητες θεωρήθηκαν τόποι μαυροφορεμένων χήρων, που για χρόνια απαγορευόταν να γιορτάζουν και να χαίρονται. Τόσο η κ. Κολιοπούλου-Κωνσταντοπούλου όσο και ο κ. Σφουντούρης δίνουν λεπτομερείς αναφορές σχετικά με αυτό. Μια ρήξη με αυτή τη σιωπηρή δέσμευση μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρές εσωτερικές συγκρούσεις και μόνιμα αισθήματα ενοχής, όπως για παράδειγμα έζησε από πρώτο χέρι η Γιώτα Κολιοπούλου-Κωνσταντοπούλου ως νεαρή γυναίκα. Είναι καθήκον της τρίτης και τέταρτης γενιάς να επεξεργαστεί την ιστορία, να απελευθερωθεί από το «μαύρο κουτί» του παρελθόντος και της θλίψης και να επιλέξει μια πορεία προς το παρόν και το μέλλον που να αντιλαμβάνεται τη μνήμη ως ευκαιρία και όχι ως βάρος.

Διαφάνεια 7^η: Κεντρικοί μάρτυρες του διδακτικού σεναρίου

Έχω ήδη αναφέρει τα ονόματα των δύο κεντρικών μαρτύρων. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να τους παρουσιάσω εν συντομία:

Ο Αργύρης Σφουντούρης γεννήθηκε το 1940 στο Δίστομο και σπούδασε στο Ελβετικό Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Τεχνολογίας Ζυρίχης.

Είναι ένας από τους λίγους επιζώντες της σφαγής στο Δίστομο, την οποία έζησε στην ηλικία των τεσσάρων ετών. Και οι δύο γονείς του όπως και πολύ συγγενείς του δολοφονήθηκαν στη σφαγή.

Έγινε γνωστός για τον επί δεκαετίες ακούραστο αγώνα του για την αναγνώριση των εγκλημάτων πολέμου από το γερμανικό κράτος και την αποζημίωση των θυμάτων.

Πολυάριθμες εμφανίσεις στη γερμανική τηλεόραση, καθώς και συνεντεύξεις στο γερμανικό ραδιόφωνο, τον έκαναν γνωστή προσωπικότητα και στη Γερμανία.

Η Γ. Κολιοπούλου Κωνσταντοπούλου γεννήθηκε το 1931 στα Καλάβρυτα.

Σε ηλικία 12 ετών, έζησε τις μαζικές εκτελέσεις και την εξόντωση της γενέτειράς της, των Καλαβρύτων, από τους Γερμανούς στρατιώτες της Βέρμαχτ. Ο πατέρας της καθώς και τα δύο αδέρφια της υπήρξαν θύματα των μαζικών εκτελέσεων.

Από το 1984, έχει αφιερώσει τον εαυτό της στη συστηματική επεξεργασία της σφαγής στα Καλάβρυτα.

Χάρη στις προσπάθειές της ιδρύθηκε το «Δημοτικό Μουσείο του Ολοκαυτώματος των Καλαβρύτων».

Διαφάνεια 8^η: Δημιουργία των διδακτικών σεναρίων και προκλήσεις, στο παράδειγμα του σεναρίου «εγκλήματα πολέμου».

Δεν ήταν εύκολο να αναπτυχθεί το διδακτικό σενάριο, για πόλους λόγους:

α) ήταν μια εννοιολογική πρόκληση να παρουσιαστεί αυτό το εξαιρετικά τραυματικό θέμα με πολυμεσικό τρόπο που θα ευαισθητοποιούσε τους γερμανούς μαθητές και μαθήτριες για τη σημασία και βαθιά διάσταση του θέματος.

β) Μια άλλη πρόκληση ήταν η εύρεση κατάλληλου κειμενικού υλικού, πηγών, ιστορικών πληροφοριών για μαθητές στην γερμανική γλώσσα.

γ) Ένας άλλος προβληματισμός ήταν ότι η διδασκαλία του περιεχομένου του διδακτικού σεναρίου έπρεπε να βασίζεται τόσο στα πολυμέσα όσο και στη συνεργασία των μαθητών και μαθητριών και να προσφέρει πολλές ευκαιρίες για αλληλεπίδραση και επικοινωνία, καθώς η ανάγκη για συζήτηση είναι πολύ μεγάλη ενόψει της πίεσης από το ίδιο το θέμα. Όσον αφορά το θέμα της πολυπρισματικότητας και των πολυμέσων, η πλατφόρμα μάθησης μου προσέφερε περισσότερες δυνατότητες από ό,τι η αίθουσα διδασκαλίας.

Κατά την ανάπτυξη του διδακτικού σεναρίου στην εκπαιδευτική πλατφόρμα, συνειδητοποίησα πολύ γρήγορα ότι τα κλασικά σχέδια μαθήματος δεν μπορούσαν να μεταφερθούν ένα προς ένα σε μια ψηφιακή πλατφόρμα. Έπρεπε να αναθεωρήσω, και να περάσω από την κλασική διδασκαλία στην ψηφιακή διδασκαλία, η οποία απαιτεί την ανεξαρτησία των μαθητών.

Έτσι, προσπάθησα να σχεδιάσω διδακτικά σενάρια τα οποία θα μπορούσαν να επεξεργαστούν οι μαθητές και μαθήτριες όσο το δυνατόν πιο ανεξάρτητα, τόσο από την άποψη του θέματος και των ερωτήσεων όσο και από την άποψη του υλικού. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι η εκπαιδευτική πλατφόρμα αντικαθιστά τον δάσκαλο. Το καθήκον του εκπαιδευτικού είναι να συνοδεύει τη μαθησιακή διαδικασία και να τη συντονίζει, και κυρίως να αντιλαμβάνεται την ανάγκη για συζήτηση και να δίνει άφθονο χώρο σ αυτήν.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες περιέγραφαν τακτικά την πρόοδό τους και τις εμπειρίες τους με τις επιμέρους δραστηριότητες. Μια μαθήτρια έγραψε το εξής: "Οι ιστορίες των μαρτύρων μπορούν πραγματικά να σε συγκλονίσουν". Αυτό που εννοούσε με αυτό είναι ότι οι μαρτυρίες αυτόπτων μαρτύρων την απασχολούσαν πολύ συναισθηματικά επειδή περιγράφουν ακραίες εμπειρίες. Είχαμε πολλές έντονες συζητήσεις στη συνέχεια σχετικά με το ερώτημα «Πόση αλήθεια μπορούν να δεχτούν οι μαθητές και μαθήτριες;».

Η απάντησή τους στο θέμα αυτό ήταν σαφής. Δεν θέλουν λογοκριμένες περιγραφές. Δικαιούνται να μάθουν όλη την αλήθεια.

δ) Αλλά επρόκειτο επίσης για την ευαισθητοποίηση των μαθητών: Από τις πολυάριθμες συναντήσεις μαθητών, Γερμανών και Ελλήνων, στη μαρτυρική κοινότητα του Διστόμου, γνωρίζω πόσο σύνθετο είναι το θέμα αυτό και πόσο συναισθηματικά διεξάγεται η συζήτηση, και μάλιστα και από τις δύο πλευρές. Από τη μία πλευρά, υπάρχει δικαιολογημένη ανησυχία εκ μέρους της Ελλάδας ότι η Γερμανία θα πρέπει να αναγνωρίσει την ενοχή και τα χρέη της και ότι η Γερμανία θα πρέπει να ακολουθήσει αυτή τη διαπίστωση με τα κατάλληλα μέτρα.

Από την άλλη πλευρά, οι Γερμανοί νέοι υποστηρίζουν ότι η νέα γενιά δεν πρέπει να επιβαρυνθεί με τα βάρη του πολέμου, ο οποίος έγινε πριν από σχεδόν 80 χρόνια.

Οι Έλληνες νέοι, ιδίως από τις μαρτυρικές κοινότητες, όπου η μνήμη είναι έντονα παρούσα, εκφράζουν πολύ σαφείς θέσεις ότι μια διμερής συμφωνία στο θέμα αυτό είναι πραγματικά αναγκαία και ότι η Ελλάδα δικαιούνται αυτές τις αποζημιώσεις.

Προσπάθησα να αναπτύξω το διδακτικό σενάριο για γερμανικές σχολικές τάξεις που δεν έχουν καμία εμπειρία με την Ελλάδα και καμία γνώση του προβλήματος των αποζημιώσεων με τέτοιο τρόπο ώστε οι Γερμανοί μαθητές να κατανοήσουν τόσο το ιστορικό (οριακά και το νομικό) πρόβλημα του ζητήματος των αποζημιώσεων όσο και το σημερινό. Μέσα από τους δύο κεντρικούς μάρτυρες Α. Σφουντούρη και Γ. Κολλιοπούλου-Κωνσταντοπούλου, οι Γερμανοί μαθητές και μαθήτριες γνωρίζουν δύο σημαντικούς ελληνικούς και ευρωπαϊκούς μνημονικούς χώρους. Με τη βοήθεια των μαρτυριών, οι Γερμανοί μαθητές μπορούν να ανασυνθέσουν τα γεγονότα και, με τη βοήθεια των ιστορικών

πληροφοριών, να τα εντάξουν στο ιστορικό πλαίσιο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της γερμανικής πολιτικής Κατοχής στην Ελλάδα.

Οι δύο μάρτυρες μιλούν επίσης για το προσωπικό και συλλογικό τραύμα και για το πώς το αντιμετώπισαν ή απέτυχαν να το αντιμετωπίσουν. Με αυτόν τον τρόπο, οι Γερμανοί μαθητές και μαθήτριες βιώνουν κάτι από το καταπιεστικό βάρος του παρελθόντος που βαραίνει τις κοινότητες, τους επιζώντες και τους απογόνους και μπορούν έτσι να αντιληφθούν καλύτερα τη διάσταση και την έκτασή του. Μαθαίνουν ότι τα μνημεία αποτελούν προειδοποιητικά παραδείγματα για τη διατήρηση της ειρήνης, επειδή τα τραύματα του πολέμου δεν βαραίνουν μόνο μια γενιά, αλλά πολλές επόμενες γενιές.

Προσπάθησα λοιπόν μαζί και μέσα από τους δύο μάρτυρες να παρουσιάσω την ελληνική πλευρά του προβλήματος, ιστορικά και ως σήμερα. Ο Α. Σφουντούρης είναι όπως όλοι και όλες γνωρίζουμε η συμβολική μορφή του αιτήματος για αποζημιώσεις.

Οι Γερμανοί μαθητές προτρέπονται να καταλήξουν μόνοι και μόνες τους σε μια τεκμηριωμένη θέση, με τη βοήθεια των βασικών γνώσεων που αποκτήθηκαν.

Διαφάνεια 9^η: "Αν θυμάστε εσείς, μπορούμε να ξεχάσουμε εμείς".

Στόχος του διδακτικού σεναρίου:

Ο στόχος αυτού του διδακτικού σεναρίου είναι να καταστήσει αυτό το θέμα, το οποίο είναι εντελώς άγνωστο στα γερμανικά σχολικά βιβλία και προγράμματα σπουδών, προσιτό στους Γερμανούς μαθητές μέσω των ψηφιακών συνεντεύξεων του MOG.

-Το περιεχόμενο, η διδακτική και η μεθοδολογία του σεναρίου έχουν σχεδιαστεί για γερμανούς μαθητές και μαθήτριες Λυκείου (από τη 10η τάξη δηλαδή) και μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο στο μάθημα της ιστορίας όσο και στο μάθημα των κοινωνιολογίας ή των γερμανικών.

-Η ενσωμάτωση των γερμανικών διδακτικών σεναρίων στην ύλη που προβλέπεται για το μάθημα της ιστορίας στα γερμανικά σχολεία μπορεί να συνδυαστεί με τα θέματα: Εθνικοσοσιαλισμός και Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Αντίσταση, η πορεία του Β'ΠΠ και η γερμανική πολιτική Κατοχής στο παράδειγμα της Ελλάδας, Αντίσταση στον Εθνικοσοσιαλισμό, εγκλήματα πολέμου στο παράδειγμα της Ελλάδας ή το Ολοκαύτωμα στο παράδειγμα της εξόντωσης και εξόντωσης των Ελλήνων Εβραίων.

-Η γερμανική κατοχική πολιτική στην Ελλάδα αποτελεί σημαντικό μέρος της ελληνικής αλλά και της γερμανικής κουλτούρας μνήμης. Δυστυχώς, το θέμα αυτό αποσιωπήθηκε και ξεχάστηκε για πολύ καιρό στην επίσημη μνήμη του εθνικοσοσιαλισμού στη Γερμανία.

-Η εκπαιδευτική πλατφόρμα δίνει τη δυνατότητα προσέγγισης αυτού του ειδικού θέματος με διδακτικά ελκυστικό και περιγραφικό τρόπο, με στόχο την αναβάθμιση του επιπέδου των ιστορικών γνώσεων για τη γερμανική Κατοχή στην Ελλάδα, ώστε να προωθηθεί η κατανόηση, η ανεκτικότητα, η αλληλεγγύη και ο σεβασμός, σημαντικοί πυλώνες μιας κοινωνίας των πολιτών.

Διαφάνεια 10^η

Διδακτική δομή του σεναρίου

Θα προσπαθήσω τώρα να εξηγήσω εν συντομία τη διδακτική δομή χρησιμοποιώντας το παράδειγμα του εκπαιδευτικού σεναρίου "Εγκλήματα πολέμου".

Η διδακτική δομή των ερωτήσεων βασίζεται στο ακόλουθο σχήμα: γνωριμία, εμβάθυνση και περαιτέρω εργασίες σχετικά με το κύριο θέμα "Εγκλήματα πολέμου και αποζημιώσεις". Μεθοδολογικά με την δραστηριότητα "Ανταλλαγή απόψεων" ολοκληρώνετε το διδακτικό σενάριο. Για κάθε εργασία υπάρχει ένα διδακτικό σχόλιο και μια εκτεταμένη δεξαμενή υλικού με πηγές εικόνας και κειμένου.

Το σύμπλεγμα ερωτήσεων "Γνωριμία" αναφέρεται άμεσα στις περιγραφές και τις εμπειρίες των μαρτύρων και στοχεύει σε μια πρώτη συνάντηση με την αντίστοιχη προσωπικότητα καθώς και σε μια διανοητική και συναισθηματική κατανόηση και κατανόηση της αφήγησης από την πλευρά των μαθητών. Η γνωριμία αποτελεί προϋπόθεση για όλες τις περαιτέρω ερωτήσεις εμβάθυνσης.

Διαφάνεια 11^η Διδακτική δομή II - Εμβάθυνση

Στο στάδιο της εμβάθυνσης, οι μαθητές έχουν στη διάθεσή τους μια σειρά από διαφορετικές ερωτήσεις, πρόκειται για μια δεξαμενή εργασιών. Οι εργασίες, από άποψη περιεχομένου, βασίζονται μόνο εν μέρει η μία στην άλλη, οπότε μπορούν να εκπονηθούν και μεμονωμένα. Σχετικές πληροφορίες μπορείτε να βρείτε στα διδακτικά σχόλια. Οι εργασίες εμβαθύνουν σε επιμέρους πτυχές (ειδικές εμπειρίες, καταστάσεις λήψης αποφάσεων ή ενέργειες των σύγχρονων μαρτύρων) και τις εντάσσουν στο ιστορικό πλαίσιο, ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα των ιστορικών γεγονότων και των συνθηκών διαβίωσης του ελληνικού πληθυσμού κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι μορφές εργασίας υποστηρίζουν και προωθούν την ανεξάρτητη και κριτικά αναστοχαστική εξέταση της ιστορίας της Ελλάδας μέσω και μέσα από τις περιγραφές των σύγχρονων μαρτύρων. Ωστόσο, δημιουργούν και αναφορές στο παρόν.

Διαφάνεια 12^η Διδακτική δομή III «Συζήτηση»

Το θέμα των εγκλημάτων πολέμου και των επανορθώσεων αποτελεί μια περαιτέρω θεματική εμβάθυνση, η επικαιρότητα της οποίας προκαλεί τους μαθητές/φοιτητές στα ΜΜΕ σε μια κριτική συζήτηση, προσανατολισμένη στο πρόβλημα, λόγω της αμφιλεγόμενης συζήτησης για το υψηλό δημόσιο χρέος της Ελλάδας και την κρίση του ευρώ.

Διαφάνεια 13^η: Παρουσίαση του διδακτικού σεναρίου α) στο παράδειγμα: ΓΝΩΡΙΜΙΑ – Αργύρης Σφουντούρης

Στην ενότητα "Γνωριμία", οι μαθητές έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με τον μάρτυρα. Τον γνωρίζουν μέσα από το βιογραφικό του και το οικογενειακό του ιστορικό και παίρνουν μια πρώτη εντύπωση από τους σημαντικούς σταθμούς της ζωής του. Για να γίνει αυτό, οι μαθητές παρακολουθούν επιλεγμένα αποσπάσματα συνεντεύξεων σε μια ταινία, που προβάλετε στην κάθε ενότητα μαθήματος στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για τα αποσπάσματα 1 και 8 ή 12 και 13, και κατανοούν τις αναφορές αυτές καταγράφοντας τις βασικές πληροφορίες ως λέξεις-κλειδιά στον πίνακα που υπάρχει στο παράθυρο εργασίας. Οι όροι που ήδη δίνονται στον πίνακα βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να δομήσουν τις σύνθετες εμπειρίες και τις πληροφορίες που λαμβάνουν από τους μάρτυρες σε αυτή την πρώτη φάση και να τις οργανώσουν νοητικά, επιτρέποντάς τους έτσι να τις συγκρίνουν με πληροφορίες που λαμβάνουν από άλλους μάρτυρες. Στην επόμενη εργασία, συγκρίνουν τις εμπειρίες των μαρτύρων με τη γενική κατάσταση των παιδιών στην κατεχόμενη Ελλάδα και συνειδητοποιούν ότι πολλές από αυτές τις εμπειρίες δεν ήταν μοναδικές. Οι μαθητές αναπτύσσουν ιστορικές γνώσεις σχετικά με τη ζωή των παιδιών και των νέων την εποχή της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα. Κατανοούν ότι υπήρχαν περιστάσεις που αφορούσαν όλα τα παιδιά και τους νέους και οι οποίες μπορούν επίσης να εντοπιστούν στην αφήγηση του μάρτυρα. Άλλες πάλι εμπειρίες πρέπει να ταξινομηθούν ξεχωριστά. Αυτό ακριβώς είναι το ιδιαίτερο στην εργασία με συνεντεύξεις αυτοπτών μαρτύρων: Ενώ τα μαθήματα ιστορίας συχνά απεικονίζουν τον μέσο άνθρωπο, το αρχείο των αυτοπτών μαρτύρων δημιουργεί μια ατομική προσέγγιση, η οποία, ωστόσο, κινείται σε έναν γενικό χώρο εμπειρίας.

Διαφάνεια:14^η

Η διδακτική αντίληψη (το διδακτικό concept?) της εκπαιδευτικής πλατφόρμας βασίζεται στις αρχές της πολυπρισματικότητας, της αντιφατικότητας, της διαφορετικότητας και της πολλαπλότητας στη διδασκαλία της ιστορίας.

Οι μάρτυρες βλέπουν το ίδιο ιστορικό γεγονός από τη δική τους ιδιαίτερη οπτική γωνία, μέσα από τις ατομικές εμπειρίες της ζωής τους. Αυτό καθιστά σαφές στους μαθητές ότι "κάθε σχηματισμός ιστορικού νοήματος είναι μια προοπτική κατασκευή, επειδή η άποψη του παρελθόντος εξαρτάται με τη σειρά της και από τη θέση, τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα ή τις προθέσεις του εκάστοτε παρατηρητή". Η προοπτική αυτή τοποθετείται στην παγκόσμια ιστορία, δηλαδή σε ιστορικό πλαίσιο, έτσι ώστε να μπορεί επίσης να γίνει κατανοητή συνολικά.

Με το συνδυασμό προφορικής ιστορίας, συνεντεύξεων προφορικών μαρτυριών, επιστημονικής παρουσίασης και ανάλυσης, το διδακτικό σενάριο προσανατολίζεται στα πρότυπα και τα αποτελέσματα της ιστορικής επιστήμης. Αυτό εξασφαλίζει μια τεκμηριωμένη και μεθοδολογικά ορθή προσέγγιση της ιστορίας.

Σε αυτή την ενότητα, οι μαθητές και οι μαθήτριες ενθαρρύνονται να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα με έναν ιδιαίτερο τρόπο μέσω εξέτασης διαφορετικών μαρτυριών. Έτσι, τα διδακτικά σενάρια στοχεύουν στην ειδική ανάπτυξη διαφόρων δεξιοτήτων (γνωστικό υπόβαθρο, μεθοδολογικές και κοινωνικές δεξιότητες) των μαθητών μέσω της προφορικής ιστορίας.

Διαφάνεια 15^η : Εφαρμογή της εκπαιδευτικής πλατφόρμας στην πράξη – σύντομη εμπειρική ανασκόπηση (Erfahrungsbericht) από τη Γερμανική Σχολή Αθηνών:

Το σχολείο της ΓΣΑ αποτελείται τόσο από Έλληνες όσο και από Γερμανούς μαθητές ή μαθητές άλλων εθνικοτήτων. Η πλειονότητα των μαθητών μας είναι ελληνικής υπηκοότητας. Πολλοί μαθητές έχουν δι-εθνικό υπόβαθρο με έναν Έλληνα και έναν Γερμανό γονέα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η διγλωσσία.

Σε αυτό το πλαίσιο, η εκπαιδευτική πλατφόρμα είναι διπλά ενδιαφέρουσα επειδή έχει αυτόν τον διπολιτισμικό προσανατολισμό και μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο σε ελληνόγλωσσα όσο και σε γερμανόγλωσσα μαθήματα.

Προσωπικά έχω δοκιμάσει την εκπαιδευτική πλατφόρμα αρκετές φορές στα δικά μου μαθήματα ιστορίας με μαθητές της 10ης τάξης σε διαφορετικά μοντέλα - σε δια ζώσης μαθήματα καθώς και σε ψηφιακά μαθήματα, στο λεγόμενο "home schooling". Η εμπειρία ήταν θετική και στις δύο περιπτώσεις.

Καθώς διδάσκω τόσο σε Έλληνες όσο και σε Γερμανούς μαθητές, οι προϋποθέσεις και οι γνώσεις σχετικά με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στην Ελλάδα είναι αρκετά διαφορετικές. Οι Έλληνες μαθητές έχουν προηγούμενες γνώσεις, άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο, μέσα από ιστορίες ή περιγραφές που προέρχονται από τους παππούδες και τις γιαγιάδες ή από τις παραδοσιακές εθνικές γιορτές στο σχολείο. Αυτές οι ιστορίες είναι πολύ ζωντανές σε ορισμένες οικογένειες και λιγότερο σε άλλες. Ορισμένοι παππούδες και γιαγιάδες προέρχονται από τις λεγόμενες μαρτυρικές κοινότητες, όπου η μνήμη είναι έντονα παρούσα, ενώ σε άλλες οικογένειες είναι μάλλον θαμμένη. Παρόμοιες συνθήκες ισχύουν και για τους Γερμανούς μαθητές. Η μόνη διαφορά είναι ότι φέρνουν μαζί τους στην τάξη τις εμπειρίες των Γερμανών παππούδων τους. Το γεγονός αυτό ευνοεί την πολυπρισματικότητα της συζήτησης.

Το ενδιαφέρον και η αποδοχή είναι πολύ έντονα, καθώς τα θέματα "ελληνική αντίσταση", "εγκλήματα πολέμου στην Ελλάδα", και "πείνα" είναι σχετικά άγνωστα και δεν διδάσκονται με αυτόν τον τρόπο στα σχολικά μαθήματα. **Εννοώ τη σύνδεση των ιστορικών γεγονότων με τις συνεντεύξεις μαρτύρων**, που κάνει την εξέταση της ιστορίας πιο ελκυστική. Οι μαθητές και οι μαθήτριες εξοικειώνονται με το πρόσωπο του μάρτυρα, μαθαίνουν για την προσωπικότητα, τον χαρακτήρα, την οικογένειά του, τους φόβους, τις ανησυχίες, τις έγνοιες, τις εμπειρίες, τους προβληματισμούς, τα

τραύματα... Τα βιβλία ιστορίας δεν μπορούν να προσφέρουν αυτή την πρόσβαση και την προσέγγιση στην ιστορία. Επομένως, η ιστορία παραμένει πάντα κάτι ξένο, μακρινό, αφηρημένο, κάτι που δεν μπορεί να επικοινωνήσει με τον σημερινό κόσμο των νέων και δεν έχει καμία σχέση με αυτόν. Η ιστορία γίνεται πιο συγκεκριμένη για τους μαθητές μέσω των συνεντεύξεων των μαρτύρων. Χάνει την ανωνυμία της. Οι συνεντεύξεις απαιτούν ενσυναίσθηση από τους μαθητές, προκαλούν τους νέους να προβληματιστούν για το παρελθόν και το παρόν και να συγκρίνουν τις εμπειρίες των μαρτύρων με τις εμπειρίες άλλων. Αυτό ενισχύει την κριτική ικανότητα και τους δραστηριοποιεί.

Έχω δει μαθητές και μαθήτριες που είχαν μέλη της οικογένειάς τους, παππούδες και γιαγιάδες στα Γιαννιτσά ή σε άλλες κοινότητες θυμάτων και οι οποίοι μου ζήτησαν να αναζητήσω στα αρχεία μάρτυρες από τα Γιαννιτσά. Οι μαθητές αυτοί θέλησαν στη συνέχεια να ασχοληθούν με το θέμα των εγκλημάτων πολέμου - τους απασχόλησε ιδιαίτερα το ερώτημα του "γιατί", τα ιστορικά, ιδεολογικά, ψυχολογικά αίτια της ωμής βίας και κτηνωδίας των Ναζί, τα κίνητρα των Γερμανών κατακτητών. Ήθελαν να κατανοήσουν το ακατανόητο, που τους άφηνε άναυδους.

Η εκπαιδευτική πλατφόρμα προσφέρει λοιπόν ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ενοτήτων που αναφέρονται σε βασικές πτυχές της γερμανικής κατοχής. Προσφέρει επίσης πλήρη μαθησιακά σενάρια, τα οποία μπορούν φυσικά να προσαρμοστούν, να επεκταθούν και να συμπληρωθούν από τους συναδέλφους, ώστε να προσαρμόζονται στο μάθημά τους, όπως επιθυμούν. Μια δεξαμενή υλικού για κάθε εργασία απαλλάσσει τον εκπαιδευτικό ή τους μαθητές από την επίπονη αναζήτηση πληροφοριών. Τόσο οι μορφές των εργασιών όσο και οι βασικές πληροφορίες ποικίλλουν και λαμβάνουν υπόψη τις διαφορετικές μαθησιακές απαιτήσεις και ανάγκες των μαθητών. Επιδρά σε όλα τα κανάλια πρόσληψης νέας γνώσης, το γνωστικό, το οπτικό και το ακουστικό. Οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να ασχοληθούν με πρωτότυπες ιστορικές πηγές, κείμενα ή οπτικές πηγές, να τις αναλύσουν και να τις ερμηνεύσουν - αυτή είναι η κλασική ενασχόληση με την ιστορία, αλλά επιπλέον υπάρχουν πολλές άλλες μορφές που προσφέρουν μια πολύ δημιουργική, ψηφιακή ενασχόληση - π.χ. ενασχόληση με επιλεγμένες κινηματογραφικές σκηνές, τραγούδια, κινούμενα σχέδια, η οποία ενθαρρύνουν τους μαθητές να δημιουργήσουν δικό τους ψηφιακό υλικό, όπως: κόμικς, χρονολόγιο, χάρτες, storymaps, επεξηγηματικά βίντεο, ψηφιακές πινακίδες, κολάζ, ηλεκτρονικά βιβλία, κλπ....

Η μορφή εργασιών λαμβάνει επίσης υπόψη τους διαφορετικούς τομείς απαιτήσεων και, επομένως, τις μαθησιακές απαιτήσεις των μαθητών και μαθητριών. Είναι επίσης κατάλληλες για χρήση σε μια εσωτερικά διαφοροποιημένη διδασκαλία (binnendifferenzierten Unterricht), υποστηρίζουν τους μαθητές με υψηλές επιδόσεις αλλά και τους μαθητές με χαμηλές επιδόσεις και τους προσφέρουν κατάλληλες μορφές εργασιών.

Η χρήση της εκπαιδευτικής πλατφόρμας επιτρέπει επίσης τη «μάθηση μέσω επίλυσης του προβλήματος» (problem-based learning), καθώς οι μαθητές έρχονται αντιμέτωποι με ερωτήσεις και προβλήματα που ενθαρρύνουν την ανεξάρτητη, αυτοκαθοριζόμενη και αναπτυσσόμενη επεργασία και αναζήτηση λύσεων και τους ενθαρρύνει να προχωρήσουν σε περαιτέρω έρευνα: π.χ. για το θέμα: "Επανορθώσεις και πληρωμές αποζημιώσεων" (Reparations – und Wiedergutmachungszahlungen): Σύγκριση με άλλες χώρες: Ποιους δρόμους/στρατηγικές έχουν ακολουθήσει άλλες χώρες; Ποιες λύσεις βρέθηκαν; κ.λπ...

Η εκπαιδευτική πλατφόρμα μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα: Οι μάρτυρες συχνά αναφέρονται στον αποκλεισμό, τις διακρίσεις, τις διώξεις λόγω πολιτικών, ιδεολογικών, θρησκευτικών πεποιθήσεων ή απόψεων και λόγω της εθνικής τους καταγωγής. Οι μαθητές ασχολούνται με ιστορικά γεγονότα κοινωνικού αποκλεισμού και κρατικής βίας κατά των αντιφρονούντων και ταυτόχρονα προβληματίζονται για τις σημερινές μορφές διακρίσεων και ρατσισμού στη σύγχρονη κοινωνία μας.

Στην εκπαιδευτική πλατφόρμα, η σύνδεση της προφορικής ιστορίας με τις συνεντεύξεις των μαρτύρων και με το ελκυστικό διδακτικό υλικό ενθαρρύνει την κριτική σκέψη των μαθητών πολύ περισσότερο από τη συμβατική διδασκαλία, μέσω της πολυμεσικής προσέγγισης.

Τα σχόλια των μαθητών μου ήταν πολύ διαφοροποιημένα:

-a) Για όλους τους μαθητές η χρήση μιας εκπαιδευτικής πλατφόρμας ήταν κάτι καινούργιο.

-b) έμειναν έκπληκτοι από τη μεγάλη ποικιλία διαφορετικών θεμάτων και πτυχών της γερμανικής κατοχής

-c) καθώς και η αφθονία και η πολυπλοκότητα των εργασιών, για τις οποίες χρειάστηκαν έναν σύντομο προσανατολισμό από τον εκπαιδευτικό.

d) στους μαθητές άρεσαν οι προτάσεις δημιουργικής εργασίας και η ψηφιακή εφαρμογή τους.

e) βρήκαν ενδιαφέρουσες και παρακινητικές τις πολλές σημερινές αναφορές στο σήμερα - π.χ. την κατάσταση των παιδιών στις σημερινές εμπόλεμες ζώνες, την καταπολέμηση της παγκόσμιας πείνας, την εξάπλωση των ακροδεξιών ιδεολογιών και του αντισημιτισμού στην Ευρώπη, κλπ....

f) εκτίμησαν αυτόν τον νέο τρόπο εκμάθησης της ιστορίας μέσω των μαρτυριών.

g) εξέφρασαν όμως και επιθυμίες: προσθήκη ψηφιακών εργαλείων: Εργαλείο Mindmap, κουμπί για γρήγορη προώθηση και επαναφορά των βίντεο (δηλ. fast-forward & rewind)...κ.λπ.

h) Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εργασίες και τα κείμενα ήταν πολύ εκτενή.

Διαφάνεια 16: Η σημασία της εκπαιδευτικής πλατφόρμας για τη γερμανο-ελληνική κουλτούρα μνήμης στο σχολικό πλαίσιο:

Η εκπαιδευτική πλατφόρμα προωθεί:

- μια τεκμηριωμένη και διαφοροποιημένη εξέταση της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1941-1944)
  - την αντιμετώπιση του κοινού παρελθόντος ως σημαντικό μέρος μιας κοινής κουλτούρας μνήμης
  - τη συνειδητοποίηση της έκτασης των εγκλημάτων και της βίας που διέπραξαν οι Γερμανοί κατακτητές και της περαιτέρω αντιμετώπισης των τραυματικών εμπειριών της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι σήμερα
  - την ευαισθητοποίηση των μαθητών και των μαθητριών στις κοινωνικές και κρατικές δομές αδικίας, των διακρίσεων και του αποκλεισμού
  - την εξέταση από τους μαθητές και τις μαθήτριες των συνδέσεων μεταξύ της ιστορίας και του παρόντος όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.
  - Η συζήτηση για τις αποζημιώσεις δείχνει στους νέους πόσο πολύ το παρελθόν επηρεάζει το παρόν και πόσο διαφορετικά επικοινωνούν ή δεν επικοινωνούν δημόσια η ελληνική και η γερμανική πλευρά αυτό το θέμα και τι συνέπειες μπορεί να έχει η έλλειψη προθυμίας για βαθύτερη επεξεργασία των αιτιών που προκάλεσαν τα εγκλήματα και την ενοχή ακόμα και πολλές δεκαετίες μετά τον πόλεμο, πόσο σημαντικό είναι να θυμόμαστε και να μνημονεύουμε.
  - Μέσα από τη γνώση της ιστορίας την κατανόηση και ανεκτικότητα μεταξύ των δύο χωρών.
-

Διαφάνεια 17^η : Τέλος:

Κυρίες και κύριοι. Βρίσκομαι τώρα στο τέλος της παρουσίασής μου και θα ήθελα να κλείσω με τα λόγια του Μηνά Σαμπετάι, ενός Έλληνα μάρτυρα από το αρχείο συνεντεύξεων. Το απόσπασμα με άγγιξε πολύ και το βρήκα πολύ ταιριαστό για το κλείσιμο του διδακτικού σεναρίου "Εγκλήματα πολέμου" με ένα ελπιδοφόρο μήνυμα ειρήνης. Zitai

Ελπίζω να βρήκατε ενδιαφέρουσα τη σύντομη παρουσίαση μου και να θεωρήσετε ότι αξίζει τον κόπο να εξερευνήσετε τον ιστότοπο MOG, το αρχείο μαρτύρων και την εκπαιδευτική πλατφόρμα. Εάν έχετε περαιτέρω ερωτήσεις, μη διστάσετε να επικοινωνήσετε μαζί μου.